

Kovács Ilona:

Egy ismeretlen zenekritikus: Weiner László zenei jegyzetei 1934-ből¹

Weiner László zeneszerzőt, zongoraművészt, karmestert, az 1930-as évek nagy ígérését még ma sem ismerjük eléggé (**1. kép: Weiner László [1916–1944]**). Ígéret maradt, mert nem volt rá ideje, hogy művészete kiteljesedhessen. Ő is a vézskorszak áldozata lett: 28 évesen, 1944-ben halt meg munkaszolgálatosként a lukovói munkatáborban. Hogy a számára megadatott, tragikusan rövid alkotói pálya ellenére neve mégsem merült teljesen feledésbe, és szerencsére jó páran vagyunk, akik nem tévesztjük össze a *Rókatánc* zeneszerzőjével, az – az utóbbi évek emlékkoncertjei² és hanglemezfelvételei³ mellett – jórészt feleségének, Rózsa Verának is köszönhető volt (**2. kép: Rózsa Vera [1914–2010]**).

Nem mindennapi életútja okán egy Rózsa Veráról szóló megemlékezés is messzemenően illeszkedne konferenciánk tematikájához. Az egykor nagy reményekkel induló operaénekesnő ugyanis maga is megszenvedte a vézskorszakot, a 2. világháború idején, a bujkálások alatt szerzett betegsége miatt, kényszerűségből mondott le a színpadról, hogy aztán Londonban énektanárként – még hozzá nemzetközi hírű énektanárként – oktassa a világ minden tájáról odaseregülő énekeseket.⁴ Mindeközben nagyon sokat tett azért, hogy életben tartsa első férje, Weiner László emlékét.

Életem úgy alakult, hogy négy évet én is Londonban élhettem. Ez idő alatt több más szakmai munkám mellett számos interjút készítettem kint élő magyar származású művészekkel,⁵ illetve a brit fővárosban fellépő honfitársainkkal.⁶ Így jutottam el 2005

¹ A tanulmány a 2014. október 30-án, az MTA BTK Zenetudományi Intézetben rendezett – *A holokausz és a magyar zenei emlékezet* című – konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

² A Weiner László műveit középpontba állító koncertek sorából kiemelkedik a zeneszerző halálának 50. évfordulójára rendezett emlékhangverseny (1994. május 2. – Goldmark-terem).

³ Lásd például Weiner László *Chamber Music with Viola*. A lemezen hallható a *Duó hegedűre és mélyhegedűre, Szonáta mélyhegedűre és zongorára, Vonóstrió–Szerenád, Concerto fuvolára, mélyhegedűre, zongorára és vonószekarra*. (Dirk Hegemann – brácsa; Monika Hölszky-Wiedemann – hegedű; Lars Jönsson – zongora; Erik Borgir – gordonka; Tatjana Ruhlant – fuvola; vezényel Julian Kuerti). Hungaroton HCD 32607; In Memoriam Hungarian Composers Victims of the Holocaust. E lemezen Weinertől a *Duó hegedűre és mélyhegedűre* című kompozíció hallható. (Szabadi Vilmos – hegedű; Bársony Péter – mélyhegedű). Hungaroton HCD 32597

⁴ „A magyar zene követői Nagy-Britanniában. Kovács Ilona beszélgetése Rózsa Verával”. *Parlando* 48/6 (2006), 37–39; valamint „Búcsú Rózsa Verától”. *Parlando* 53/1 (2011), 35–36.

⁵ Rózsa Vera mellett interjú készült Kóry Ágnessel, *Parlando* 47/5 (2005), 36–39.; Frankl Péterrel, *Parlando* 48/1 (2006), 31–34.; Pauk Györggyel, *Parlando* 48/3 (2006), 35–39.; Székely Bálinttal, *Parlando* 50/5 (2008), 45–50.; Banda Pállal, *Parlando* 51/2 (2009), 32–38.

⁶ Interjú Szabadi Vilmostal és Kertész Istvánnal, *Parlando* 47/3 (2005), 33–37.; Érdi Tamással, *Parlando* 48/2 (2006), 36–39.; Vásáry Tamással, *Parlando* 50/3 (2008), 36–42.; Perényi Miklóssal, *Parlando* 50/4 (2008), 41–44.; Takács-Nagy Gáborral, *Parlando* 50/6 (2008), 41–45.; Lukács Gyöngyivel, *Parlando* 51/1 (2009), 48–51.

februárjában Rózsa Verához is. Betegsége ellenére is vállalta az interjú fáradalmait, aminek végeztével egy keménykötésű kis füzettel is megismerkedhettem. A szokványos, iskolai irkának kinéző címkés füzetecske – ki tudja, mióta – nappalijának zongoráján hevert. Méretre ugyan nem nagy (kisebb, mint az A/5-ös méret), nincs is teleírva, ám tartalma annál becsesebb: Weiner László 1934. január 1-jén nyitott *Zenei jegyzeteim* című naplóját tarthattam kezemben ([3. kép: A napló borítója](#)). Máig rejtély, hogyan őrződött meg a füzet, miképp élte túl a világégés borzalmas időszakát, és hogyan került ki Rózsa Verához Londonba. Ha hihetünk a kemény borítóra utólag ráragasztott információknak, a dokumentum 1963-ban még Magyarországon volt. A füzetben ugyanis 30 oldalnyi, Weiner gyöngybetűitől jelentősen eltérő írás is olvasható. A később ráragasztott fehér lap közlése szerint ez az anyag a Villamos Művek Zenekarának 1956 és 1963 közötti bérleti hangversenyei elé szánt zenei konferansziék fogalmazványa. Sokáig kérdés volt, hogy ki írta ezeket a műismertetéseket, mivel a fehér címkén ma már csak az utónév olvasható tisztán. Némi nyomozás után azonban ma már ez is ismert.⁷ A keresett személy Turán György, aki oboista volt a Villamos Művek Zenekarában, a koncertek előtt ő ismertette a műsort. Továbbra is rejtély azonban, hogyan, mikor került a füzet Turánhoz, és milyen kapcsolat fűzte Weiner Lászlóhoz. Amihez nem fér kétség, hogy az első oldaltól kezdődően 69 saját beszámolású oldalon keresztül Weiner László kézírása olvasható. Előadásom erre az anyagra koncentrálok.

A dokumentum több szempontból is érdekes és értékes. Mindenekelőtt, mert információkat ad Weiner Lászlóról, az emberről és a muzsikusról egyaránt. Ezekből az írásokból egy tizennyolcadik évén még innen lévő, fölöttébb szerény, mégis meglehetősen biztos értékítélettel és határozott véleménnyel rendelkező portré bontakozik ki. Elgondolkodtató, hogy ifjúkora ellenére mennyire pontosan jelölte ki egy-egy kortárs mű vagy művész rangját, melyet – több esetben – akkoriban még csupán sejteni lehetett, és csak az utókor igazolta Weiner állításainak igazát. A negyvenhárom, többnyire egy-másfél oldalas kritika az év első napjától június 8-áig bezárólag budapesti és bécsi koncertekről, valamint egy debreceni rendezvényről,⁸ ezt követően pedig az 1934. évi Salzburgi Ünnepi Játékok és a Bayreuthi Ünnepi Játékok néhány hangversenyéről és operaelőadásáról tudósít ([1. táblázat](#)). Kezdetben Weiner naponta írt kritikákat, később azonban hosszabbodnak a bejegyzések közti intervallumok. Bayreuth után pedig – bár még a füzet fele sem telt be – Weiner nem folytatta a kritikáírást.

⁷ Szerencse, hogy a szövegben kétszer is szerepel a zenekar karmesterének, *Záborszky József*nek a neve. Tőle, illetve fiától, *Záborszky Kálmán*tól származik az információ, melyet ezúton is köszönök.

⁸ A kritika Kodály Zoltán *Háry János* című művének első szabadteri előadásáról (1934. június 8. – Debrecen) számol be.

Felmerül a kérdés, vajon mi ösztönözhatta Weinert, hogy írásban rögzítse zenei élményeit? Ha az aktuális életszakaszt a napló nyitásával összevetjük (érettségi és továbbtanulás előtt állt), valószínűnek tűnik, hogy egy nagy elhatározás, nevezetesen a muzsikusi pálya hivatásul, életcélul választása, ennek véglegesítése adott okot arra, hogy hangverseny-kritikákat kezdjen el írni. A füzetet indító idézetek sugallta szimbolika szintén arra enged következtetni, hogy elhivatott, lelkes, céljait a maga számára immár világosan kijelölő fiatalember rögzítette zenei élményeit.

Az ifjú Weiner a címkére – a *Zenei jegyzeteim* cím alatt – egy Wagner-opera hőségnek, Siegfriednek magasba törő vezérmotívumát kottázta. Az első lapon Ady Endre *A papok istene* című versének két sora olvasható,⁹ mely elszántságot, a jövőbe vetett hitet közvetít. Harmadikként pedig egy Galilei-idézetet olvashatunk,¹⁰ amely – hasonlóan az előző kettőhöz – szintén előre tekintő, bizakodó gondolatokat oszt meg. Ady egyébként a felnőtt Weiner életében is fontos lesz majd: a mindössze kilenc fennmaradt műből álló oeuvre három dalából kettőnek Ady-vers adja a szövegét,¹¹ és Ady a költője Weiner egyetlen kórusművének, mely egyben az életmű utolsó darabja is ([1. kottapélda: A kórusmű első oldala](#)).¹²

A negyvenhárom kritikát megelőző első bejegyzést olvasva igazolva látszik az a feltételezés, miszerint a jövőjét illető nagy elhatározásának meghozatala, az azt kiváltó (esetleg megerősítő) közvetlen élmény váltotta ki a motivációt a naplóírás elkezdésére. Ez az írás a szó klasszikus értelmében, a többi bejegyzéstől eltérően voltaképpen nem kritika, hanem egy felkavaró, elsöprő élmény rögzítése. Ahogy arra maga Weiner utal – Kodály *Háry János*ának operaházi előadása ihlette a bevezető sorok írására.¹³ Az élménybeszámolóban egy – a szerzőért és a műért rajongó – ifjú feltétlen lelkesedése mutatkozik meg. A szombathelyi fiatalember talán életében először járt a budapesti Operaházban 1933–34 fordulóján, nem csoda, ha az akkori benyomások nagy hatással voltak rá. „*Szinte mámorosan mentem el az Operából*” – írta. Óriási élményként élte meg azt is, hogy először látta Kodályt személyesen. „*Megállok és nem tudok tovább menni. Nézem, bámulom ezt a csodás embert. Talán csak azt*

⁹ „*A mi üdvünk a változás, a mi imánk mindig előre.*”

¹⁰ „*Nem azért hozzuk az újat, hogy a lelket megzavarjuk, hanem, hogy megvilágítsuk őket; nem azért, hogy a tudományt szétromboljuk, hanem, hogy igazán megalapozzuk.*”

¹¹ *Epilóg* (szöveg: Ady Endre) – 1941. február. Ajánlása Rózsa Verának szól (*Sok szeretettel ajánlom Néked Verukám*); *Ismeretlen átok* (szöveg: Ady Endre) – 1941. augusztus. Ajánlása Rózsa Verának szól (*A nagyszerű művésznek és a drága, jó barátnak.*) Az 1941 februárjában komponált *Idához* szövegét Vörösmarty Mihály írta, ajánlása Rózsa Vera testvérének, Marikának szól. Weiner utolsó műve egy négyszólamú férfikar – *Sötét vizek partján* (szöveg: Ady Endre) – 1942. szeptember 23. Ajánlása Rózsa Verának szól (*Verunak*).

¹² A kottagrafikát Tréfás László készítette, neki tartozom köszönettel a közlés jogáért.

¹³ A napló indítását és az Operaház műsorrendjét összevetve nagy valószínűséggel az 1933. december 31-i előadást látta Weiner. 1933-ban ezen kívül csak november 12-én játszották a Háry Jánost, 1934-ben pedig március 24-én (mikor már elkezdte a naplóírást), illetve október 26-án és december 20-án (amikor már nem vezetett naplót).

csodálom, hogy senki sem figyeli a nagy Mestert.” A továbbiakban egy vallomással folytatja: „... *nem is olyan régen még lenézően tekintettem [a Háryra]. Ma, már nem is tisztelem, hanem csodálom ezt a legmagyarabb muzsikát. Csodálom, de nem vagyok hivatott arra, hogy méltassam. [...]* Gyenge ehhez a tollam, kár volna evvel próbálkozni.” Az írás végén pedig megható sorokat olvashatunk: „[...] *megköszönöm a nagy Mesternek és a Mester leghivatottabb tolmácsolójának, hogy megmutatták nekem azt az utat, amelyen egyszer haladnom kell. A nagyszerű út kivilágosodott!*”

Kétségtelen, hogy ekkortól datálható Kodály iránt megnyilvánuló feltétlen tisztelete. A fent idézett sorok megírásakor talán még legmerészebb álmaiban sem gondolta, hogy néhány hónappal később, 1934 őszétől Kodály Zoltán irányításával kezdi majd meg zeneszerzői tanulmányait az első zeneakadémiai osztályban. Rózsa Vera emlékezete szerint Weiner már a legelső évtől nemcsak zeneszerzéssel foglalkozott, hanem rendszeresen kísérté énekes és hangszeres kollégáit, és komolyan tanult vezényelni is. Sokoldalúságának később nagy hasznát vette az OMIKE¹⁴ hangversenyein ([4. kép: OMIKE-plakát](#)). A negyedik évet bevégezvén – bár diplomáját már megkaphatta volna – a kiváló eredményeket felmutató Weiner még két további tanéven át Kodály tanítványa maradt. Ezért sem meglepő, hogy fennmaradt kompozíciói némelyikében – legnyilvánvalóbban az 1939-ben elkészült *Duó hegedűre és mélyhegedűre* című művében – erős Kodály-hatás érezhető. E mű mind a négy tételét átszövik a pentaton-modális hatású, kvart és kvint hangközöket hangsúlyozó dallamívek, az ezekből építkező témák félreérthetetlenül a „nagy Mesterre” utalnak.

Kodályhoz tanulmányai befejeztével is szoros viszony fűzte. Az együtt töltött évek során kölcsönös nagyrabecsülés és szimpátia alakult ki mester és tanítványa között. Ennek egyik biztos jele, hogy Weiner Kodályt kérte fel esküvői tanújának, aki el is vállalta a felkérést. Majd, mikor nem sokkal később Weinert munkaszolgálatra hívták be, Kodály közbenjáró levelet írva kísérelte megmenteni a deportálástól. E levélben a tanár, a barát a legmelegebb szavakkal méltatja egykori növendékét: „mint zeneszerző és zongoraművész a legszebb reményekre jogosít”.

Kodály mellett Weiner Wagner iránti rajongásának korai bizonyítékát is megtaláljuk a naplóban, amit nemcsak a címke és az utolsó, lelkes hangvétellű kritika igazol, hanem az is, hogy a napló recenziói közül a legnagyobb számot kitevő operakritikákból ([2. táblázat](#)) a legtöbbet (hetet) Wagner-operákról olvashatunk. Ez nyilvánvalóan Weiner választása volt. Végül engedjék meg egy megható, egyben megrendítő személyes adalék is Wagner és

¹⁴ Országos Magyar Izraelita Kultúregyesület.

Weiner kapcsolatához. Mielőtt elvitték volna munkaszolgálatra, feleségének még utoljára eljátszott valamit: búcsúzóul Izolda halálát zongorázta el.¹⁵

Weiner személyes ízlésén túl persze bizonyos mértékig a budapesti és a bécsi rádiók műsorpolitikáját is megismerjük. Úgy tűnik, a rádióhallgatók abban az időben többször élvezhettek operaközvetítéseket, mint manapság. Kritikusunk Wagner után Verdi- (5) és Puccini-operákról (4) írt leggyakrabban, de recenzált (időrendben) Hubay-, Beethoven-, Rossini-, Goldmark-, Richard Strauss, Mozart-, Mascagni- és Leoncavallo-operát is.

A már említett, 1933. szilveszter estéjén játszott Háryn kívül Weiner László január 1-jén és 2-án is az Operaházban töltötte az estét. Személyes jelenlétére az előadás programjából, illetve a kritika szövegéből is következtethetünk azon kívül, hogy a többitől eltérően ezekhez nem írta oda akkurátusan, hogy a Rádió Budapest, vagy a Radio Wien közvetítését hallgatta. A január 1-jei hangverseny első és utolsó harmadában például Nádor Mihály *Eisler Fanni* című táncjátéka, illetve a Liszt zenéjére komponált *Magyar ábrándok* című balett volt műsoron, melyből kritikusunk külön kiemelte a főszerepet alakító „bájos Szalai Karola” alakítását. A következő nap krónikájából pedig az is kiderül, hogy az *Adriana Lecouvreur* előadásán maga a zeneszerző, Francesco Cilea is jelen volt, akinek „sokszor kellett a függöny elé jönnie, hogy a tapsot megköszönje”. Ezzel az estével egy időre véget ért Weiner pesti rokonlátogatása¹⁶ és a budapesti operaházi élmények sora is, mivel január 3-tól – immár Szombathelyen – a rádiókészülék előtt ülve hallgatta a kritikái alapjául szolgáló hangversenyeket.

Említettem, hogy az írásokból biztos értékítéletű muzsikusképe rajzolódik ki, akkor is, ha kortárs zeneszerzőkről kellett véleményt mondania. Ez tapasztalt zenekritikusok számára is kényes és nehéz feladat. Az alábbi néhány példa azt mutatja, hogy Weiner zenei ízlése, értékítélete mennyire biztosan vezette tollát, hiszen az idő minden esetben őt igazolta.

A Filharmóniai Társaság január 8-i hangversenyén magyar szerző ösbemutatójának is tapsolhatott a közönség. Az együttes karmestere, Dohnányi Ernő műsorpolitikájában ugyanis mindig arra törekedett, hogy zenekarával minél több kortárs magyar művet mutasson be.¹⁷ Ezen az estén újdonságként a Kodály-tanítvány Frid Géza két kompozíciója hangzott el. A kettő közül Weiner a *Tempesta d'Orchestra* címűt tartotta értékesebbnek. „*Hibája azonban – írta –, hogy a zenei tartalom nem egyezik a címmel. Ötletes, sőt viccesnek is mondható.*

¹⁵ Feuer Mária: „Mókamester énekmeester. Londoni beszélgetés Rózsa Verával”. *Muzsika* 43/4 (2000. április): 27ff.

¹⁶ Feltehetően unokatestvérénél lakott, akinél zeneakadémiai tanulmányai alatt is.

¹⁷ Frid Géza *Divertimento* és *Tempesta d'Orchestra* című művét mutatták be. Lásd Kovács Ilona: „Dohnányi Ernő zongoraművészi pályája, II. rész: 1921–1944”. In: Sz. Farkas Márta és Gombos László (szerk.): *Dohnányi Évkönyv 2006/7*. Budapest: MTA Zenetudományi Intézet, 2007, 306–360, ide 323.

Szívesebben vennék azonban, ha például egyszer Bartók is megszólalna ilyen filharmonikus koncerteken, mert inkább rászolgál arra, mint mondjuk Frid Géza, aki lehet ügyes muzsik, de nem olyan méltó, hogy darabjait a filharmonikusok műsorra tűzzék.¹⁸ Nem érdektelen Weiner véleményét összevetni a hivatalos kritikákkal. A *Magyar Hírlap* kritikusa megengedőbb, szerinte Frid kompozíciói „bő invenciót és fölényes tudást mutatnak”.¹⁹ Tóth Aladár *Pesti Napló*-beli elemzésében ugyanakkor arra a következtetésre jut, hogy Frid két műve közül a *Divertimento* az egységesebb és harmonikusabb, s azt sem hallgatja el, hogy „úgy látszik a szívet még mindig régi nagy mestere, Kodály melegíti”.²⁰

Néhány nappal később, január 29-én a Filharmonikusok ismét egy új magyar művet mutattak be: Kósa György *Mese-szvitje* hangzott el. Weiner egyértelműen dicsérte Kósa darabját. Ötletesnek és nagyszerűen hangszereltnek tartotta, „melynek legnagyobb értéke, hogy egyszerűségében is sokat »mond«”. Egyébként, a későbbiekben Kósa György is fontos szerepet tölt majd be Weiner életében: a Zeneakadémián ő lesz Weiner zongoratanára, és Kodály mellett másik esküvői tanúja.

Igazának tudatában Weiner bátran merte kritizálni még a nagynevű Richard Strausst is. A *József legendája* budapesti előadásának kapcsán megállapítja, hogy bár megcsodálhatjuk a „legnagyobb hangszerelőt, különben unatkozunk, legalább[is] a rádión keresztül. Mert nem kapunk újat, csak egy nagy zeneszerző gondolatainak kissé homályos képét.”²¹

Az előadók megítélésben sem befolyásolta Weinert a hírnév, az addig elért sikerek. Mindig az aktuális teljesítmény jelentette értékelésének alapját. A *Pillangókisasszony* január eleji, budapesti előadásban²² például a karmester Berg Ottó gondatlan vezénylését teszi felelőssé az első felvonásbeli zavarokért. Hasonlóan gondatlannak, néhol egészen felületesnek írja le a *Tosca* bécsi előadásának karmesterét, Hugo Reichenbergert is. Ugyanennél az előadásnál – bár dicséri a kor egyik ünnepezt művészt, Pataky Kálmánt –, zárójelben megjegyzi, hogy „ez a nagyszerű tenorista túl sokat van az utóbbi időben színpadon”. A Sába királynőjének

¹⁸ Weiner Lászlónak talán nem volt tudomása róla, hogy Dohnányi Ernő számos Bartók-mű ősbemutatóját, vagy magyarországi bemutatóját vezényelte a Filharmóniai Társaság élén. Lásd *Dohnányi Évkönyv 2006/7*, 322–323. Dohnányi életrajzírója, Vázsonyi Bálint szerint „[Dohnányi] a pozícióval járó felelősségtől indítva, személyes érzelmeit és egyéni ítéletét figyelmen kívül hagyva mutat be minden – bizonyos színvonalat elért – új zeneművet. Nem saját értékelését veszi alapul: úgy érzi, hogy a végső ítélezhést az időnek s a közönségnek kell átengednie. Egyetlen kivételt tesz, egyetlen kollégájával »elfogult«; ezt az elfogultságot az utókor jóváhagyta: műsoraiban elkötelezi magát Bartók Béla zenéjének. Vázsonyi Bálint: *Dohnányi Ernő*. Budapest: Nap Kiadó, 2002, 170.

¹⁹ *Magyar Hírlap*, 1934. január 9. – (p. i.): „A filharmonikusok ötödik bérleti estje”. Köszönetemet fejezem ki Karczag Mártonnak, a Magyar Állami Operaház Emléktára vezetőjének a tanulmányomban hivatkozott és közölt operakritikák sajtóanyagának kutatásában nyújtott támogatásáért

²⁰ *Pesti Napló*, 1934. január 9. – Tóth Aladár: „Filharmonikus hangverseny”

²¹ 1934. január 30.

²² 1934. január 5.

budapesti bemutatóján nyújtott Pataky-alakítást értékelve pedig már magyarázatot is ad arra, hogy szerinte a művész miért csak „*árnyéka önmagának. Nem is meglepetés ez – írja –, mert ez a különben gyönyörű hangú tenoristánk »kiénekli« magát és nem gondol egy kicsit tovább, hogy éppen egy tenoristának kell talán a legjobban hangjára vigyázni*”.²³ A budapesti februári Tosca²⁴ kapcsán Weiner fenntartotta korábbi véleményét Patakyról: „*az opera szinte nevetségesen sokszor szerepeltet[i], ismét csak a fáradt ember benyomását keltette.*”

Míg a későbbiekben elismeréssel ír Patakyról a bécsi *Parasztbecsület*²⁵ és az *Álarcosbál*²⁶ előadása kapcsán, addig – az általános vélekedéssel ellentétben – a budapesti Operaház művésznőjéről, Bodó Erzsiről szigorú kritikákat fogalmaz meg. Legenyhébben a *Turandot* értékelte – „*ebben a szerepben végre »otthon van«*” – írta az énekesnőről.²⁷ A Patakyt is ostromozó ominózus Tosca-előadás kapcsán azonban a címszereplőről sem volt túl jó véleménnyel: „*Bodó a szokott volt, mert azt nem is várhatjuk, hogy máról holnapra valaki megtanuljon énekelni. Ő azonban sohasem tanul már, marad, mi volt a »puszta hang«*”.²⁸ A két nappal későbbi, Tannhäuser-beli²⁹ Erzsébetet Weiner így sommázza: „*Bodó formáját meghazudtolva (ugyanis ma kétszer rosszabb volt a szokottnál) – kínlódott.*” Bodó Erzsi az Aidában sem nyerte el Weiner tetszését.³⁰ Ám amikor 1934. április 13-ának jeles napján „*Verdi ismeretlen remekművét, a Don Carlost*” játszották Budapesten, amit ifjú kritikuskunk „*Operánk legszebb előadásai közé*” sorolt, szinte minden tekintetben találkozott véleménye a vezető lapok írástudóival.³¹ Csak a művésznő iránti távolságtartása maradt sajátosan weineres: „*Bodóval is meg lehetünk elégedve. Végre ő is talált egy jó szerepet.*”

²³ A *Pesti Napló* és a *Nemzeti Újság* kritikusa ugyanezt az előadást meghallgatva a legnagyobb elragadtatással írt a tenor alakításáról. *Pesti Napló*, 1934. február 7. – Tóth Aladár: „Németh Mária, Huszka Rózsi, Pataky a Sába királynőjében” *Nemzeti Újság*, 1934. február 7. – [n.n.]: „Operaház”

²⁴ 1934. február 14.

²⁵ 1934. március 19. – A Radio Wien közvetítése

²⁶ 1934. április 3. – A Radio Wien közvetítése

²⁷ 1934. január 24.

²⁸ 1934. február 14. A *Függetlenségben* – 1934. február 15. – egyébként erről az előadásról éppen az ellenkezőjét olvashatjuk, a recenzens kitünőre minősítette a művésznő alakítását. „Pataky Kálmán a Toscában”. „[...] Szerdán este ismét meleg ünnepségekben részesítette az Operaház közönsége Pataky Kálmánt, aki Cavaradosi Mario szerepét énekelte a Toscában. Az új tiszteletbeli tag sokszor jelent meg a függöny előtt Bodó Erzsivel, aki a Tosca Floria szerepében ezúttal is kitünő volt.”

²⁹ 1934. február 16.

³⁰ „*Bodó ebben a szerepében mégis lényegesen jobb, az énektechnika szabályaitól azonban ma is igen messze volt.*”

³¹ *Magyarság*, 1934. március 30., Haics Géza: „»Don Carlos« az Operaházban”. „[...] pompásan megállotta a helyét az együttes többi tagja is, Székely Mihály, akinek tömör, ragyogó basszusa teljes fényében viharzott, Bodó Erzsi, Losonczy György, Farkas Sándor, nemkülönben Halmos János is.”

Magyar Hírlap, 1934. március 30. „Don Carlos. Bemutató az Operaházban”: „A magánszereplők tehetségük és tudásuk legjavát adták. A címszerepben Halmos János érces, szárnyaló tenorja, mint Erzsébet királyné: Bodó Erzsi salaktalan, kristályos szopránja, mint Eboli hercegnő: Némethy Ella nagyszerű orgánuma Verdi szövegeinek fényes közvetítője.”

Feltétel nélküli híve volt azonban a zongoraművész Bartóknak. *„Zongorázása éppen olyan esemény, mint esemény volt az, amikor Mozart vagy Beethoven zongorázott. Bach: f-moll és Mozart: C-dúr koncertjei [...] egy nagy művész, és egyúttal az egyik legnagyobb zenei reformátor ujjai alól csendültek fel olyan plasztikusan, virtuozitással és poézissel, hogy a közönség elragadtatással ünnepelte.”*³²

És elkötelezett híve lett – ha nem is az első alkalommal – Dohnányi Ernő művészetének is. A január 8-án elhangzott filharmonikus koncert ugyanis csak részben nyerte el Weiner tetszését.³³ A pontosan három héttel későbbi filharmóniai estről viszont már így írt: *„Dohnányi olyan tökéletes interpretálásban tárta elénk ezt a »ritmusok orgiáját«, hogy most már kétségtelenné vált, hogy Beethovenben nem éri utól egy magyar dirigens sem. És kénytelen vagyok néki megbocsájtani a múltkori »zavarokat«, amelynek ma nyomait nem találhattuk. Ennek ellenére az a véleményem – amely kétségkívül helyes is –, hogy Dohnányit a magyar közönség nem méltányolta eléggé. Ha egy külföldi zeneértő véletlenül hallotta volna ezt a VII.-t, ugyancsak csodálkozhatott volna azon, hogy ez a közönség mennyire nem józan, hisz a saját fajtáját sem becsüli meg. Ez csak szegénységi bizonyítványa a pesti publikumnak.”*

A február 19-i hangverseny az előadók, a műsor és annak kiemelkedő interpretációja miatt maradt Weiner számára emlékezetes ([5. kép: Fischer Annie és Dohnányi az Est című újságban](#)). Fischer Annie – mestere vezényletével – ez alkalommal Schumann *a-moll* zongoraversenyét játszotta: *„Mintha csak a fiatal Dohnányi ülne a zongoránál. Tud bámulatosan férfias is lenni és technikájának varázsával nem végez bűvészműtávkönyveket, hanem tudatosan egyesíti azt művészetével. Ez a lány máris megtalálta a zongora lelkét és a költők álmait.”* Weiner a program többi részéről is a legnagyobb elismeréssel szólt: *„A hangverseny súlypontja a VIII. szimfónia volt. Dohnányi, mint mindig hangsúlyozom, egyre jobban közeledik a nagy dirigensek sorához. Őt elsősorban páratlan zenei műveltsége segíti ezen a nehéz »poszton«. És, hogy nemcsak Beethoven dirigens, azt éppen ma bizonyította be Strauss *Tod und Verklärung*jával,³⁴ [...]. Bátran mondhatom, hogy ezt a remekművet így még nem hallottam és tulajdonképpen csak ma tudtam először belemélyedni.”* Dohnányiról írt laudációját végül így fejezi be: *„Dirigensek, tanuljatok tőle – így kell zenekarral kísérni. A közönség tulajdonképpen ezen a hangversenyen két Dohnányit látott és hallott. Az egyik dirigált, a másik zongorázott. A két legnagyobb poéta.”*

³² 1934. február 5.

³³ *„Dohnányi karmesterpálcája alatt a mű [Beethoven 6. szimfóniája] minden poetikus szépsége kidomborodott, valószínűleg azért, mert Dohnányi úgy dirigált, mintha zongorázna. És mint muzsikus jelest is érdemel, mint dirigens azonban már kevésbé. Zenekarát nem mindig »fogta meg« és bizony voltak »kicsúszások«, szépség hibák, amelyeknek nem szabadna megtörténni.”*

³⁴ Richard Strauss: *Halál és megdicsőülés* (1890)

Talán nem volt tudatos a naplónak az a hídformára utaló megkomponáltsága, ami a recenziók tematikájában mégis kimutatható. Az elsőként említett budapesti Hány-ra egy júniusi, debreceni Hány-előadás, egyben a füzetben lévő utolsó magyarországi hangverseny kritikája válaszol. Ennek lelkes hangvételt a korabeli recenziók, sőt az előadáson jelenlévő Kodály elismerő szavai is alátámasztják.³⁵ A címke Siegfried-idézetére pedig a napló utolsó írása reflektál, melyet e szavakkal vezetett be: „*Egy pillanatig nem kétséges, hogy életem eddigi legszebb előadása a bayreuthi Walkür volt.*” ([6. kép: A Walkür-kritika eleje](#)). Talán ezzel az emlékezetes élménnyel akarta zárni a naplót, talán a nyári szünet miatt, talán az elkövetkezendő tanulmányokra koncentrálni nem folytatta tovább a naplóírást. Ezek csupán találgatások, a miértre – hogy miért nem lett folytatása a kritikaszorozatnak – most már aligha kapunk választ. De nem is ez a fontos. Weiner zenei jegyzetei amellet, hogy felbecsülhetetlen információkat adnak írójukról, értékes kortörténeti dokumentumként is szolgálnak az utókor számára.

³⁵ *Magyar Hír*, 1934. június 11. – [n.n.]: „Hatalmas siker mellett tartották meg Debrecenben a Hány János szabadtéri előadását”; *Pesti Napló*, 1934. június 16. – Tóth Aladár: „Radnai Miklós a debreceni Hány-előadás művészi eredményeiről”.

- A szerző dr. **Konkolyne dr. Kovacs Ilona** zenetörténész, a Magyar Táncművészeti Főiskola egyetemi docense (Elméleti Tanszék) és a Fővárosi XVIII. kerületi Dohnányi Ernő Zeneiskola szolfézs és zeneirodalom tanára.